

EVANGYÉLIUM

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadhatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Értsük meg egymást.

Az orthodox és reformer szavak kevésben mult, hogy két ellenséges táborra nem osztották a magyar evangyéliomi ref. egyházat. Erre pedig, nézetem szerint, a theologiai nézetek különbözősége mellett is nem volt, és nincsen elegendő ok. Értsük meg egymást.

Reformerek, és orthodoxok egyiránt akarják, azt hiszem, hogy legyen valláserkölcsei élet, még pedig legyen olyan valláserkölcsei élet, mely mindenkinek szívét, és lelkét teljesen áthassa, az embert osztatlan lényében, legfelsőbb életközpontjában egészen átfogja. Ebben, nem kétlem, mindnyájan egyetértünk, ezt mindnyájak ohajtjuk. De értsük meg egymást.

Visszatekintve a keresztyénség első idejére, látjuk, hogy az első keresztyének imádták az Istent mint Atyát, Fiut és szent Lelket, és egyek voltak a szeretetben, s valláserkölcsei életük annyira tiszta, hogy társaságuk a szentek társaságának nevezetett.

Midőn az ész tisztába akart jöni azon kérdés felett: ki az Atya, ki a Fiu, ki a szent Lélek? felbomlott a keresztyének szeretetegysége, és köztük a pártharcz elkezdődött. A monarchianusok az egy Isten eszméjét erősen hangsúlyozván, Theodotus, és Artemon (200 körül) párthiveikkel úgy vélekedtek, hogy a Krisztus szép tehetségű, de csupán ember volt; míg ellenben Praxeas, Noët, és Berylla Krisztust annyira Istennek állították, hogy az Atyát benne emberré lettnek gondolták. Az orthodoxok János evangyélisa azon nézetén voltak, hogy a názáreti Jézusban a Lógós testté lett, s így a Fiu a testté lett Lógós, Istennek a názáreti Jézus személyes életében lett teljes, és tökéletes önkijelentése. Epiphanius azokat, a kik a Krisztust szép tehetségű ugyan, de csupán embernek állították, az *akétyoi* névvel tisztelte meg.

A 318 — 680-ig tartó küzdelemben az orthodoxok a szent Háromság ismert dogmáját, mint a szent iráson nyugvót, keresztül harczolták, a keresztyén vallást megállapították mint tudományt, és létrehozták az orthodox egyházat, mely mint római egyház valláserkölcsei nevelője lett a

nyugati keresztyénségnek. A római egyháznak hivatása volt az emberiségnek valláserkölcsei képzése, és az evangyéliomi szabadságra fölnevelése.

Az evangyéliomi szabadságra fölnevelt keresztyénség a hitjavításban, meghagyva a szent Háromság megállapított dogmáját, a keresztyénséget, mint az emberiségnek Istentől a Krisztusban eszközlött váltságát, és szabadságát fogta fel, a római püspökség hitszabályozó tekintélyét elvetette, és helyette a szentírást tette, mint isteni kijelentést, a valláserkölcsei élet egyedüli szabályozójául. Le a vallásból minden teremtményimádással, az Isten minden létnek, még az emberiség idvességének is szabad, egyedüli oka a Jézus Krisztusba vetett hit által, mondja a keresztyénség reformált felfogása. El a vallásból minden zsidós szent cselekvénnyel, egyedül a Jézus Krisztusba vetett hit idvezit, mondja a keresztyénség ágostai felfogása. Emberi tekintély helyett a keresztyén valláserkölcsei élet egyedüli szabályozójául a szent írást mindegyik elfogadta és ennek olvasását mindegyik kötelességgé tette.

Ez elveken a keresztyénség előállt ismét mint tudomány, mint protestáns orthodoxia, és létrehozta a protker. államokat. Az egyház és állam, az emberiség minden társas intézményei, és iskolái az orthodoxia műve. Ezen nyugszik, ezen áll fenn ma is a keresztyén társadalom, s lélekismeretszabadság elvével létesíti lassanként a protestáns orthodoxia az emberiség polgári szabadságát. Vajjon van-e elegendő ok, hogy a prot. orthodoxia fennálló épületét leromboljuk? Én azt hiszem, nincsen. Értsük meg egymást.

Térjünk vissza a monarchianusok azon pártjához, mely a Krisztust egy igen szép tehetségű embernek állította, és állítsuk mi is, hogy a Krisztus nem több, mint egy igen szép tehetségű ember. Ekkor állítanunk kell logikailag azt is, hogy a Lógós nem lett testté a Jézus Krisztusban, állítanunk kell, hogy az Isten a világnak magát ki nem jelentheti, állítanunk, hogy az Isten a világnak nem gondviselője. Ezzel egy oly Istene lesz az emberi észnek, a ki ha a világteremtésben munkás volt is: de a világteremtés előtt, s után egy munkátlan isten; és egy oly világa lesz

az emberi észnek, mely magában hordja célját, s a benne rejlő erővel ezt el is éri. E gondolkodással Istenre semmi szükség, s mivel minden vallás központja Isten: vallásra sincsen semmi szükség. De e gondolkodással nincsen szabadság, nincsen erkölcsiség, mivel minden a mi a természeti és szellemvilágban történik, maga a természet által hozatván elő, felelős érette az ember épen úgy nem lehet, mint a gyümölcsfa nem felelős azért, ha hitvány gyümölcsöt hoz. E deista istenfogalommal a keresztyénség Atya, Fiu és szent Lélek szeretet istenét egyetlen ember sem cserélheti fel, a ki előtt az emberi szabadság, a vallás és erkölcsiség bir valami értékkel, és a ki ezeket az emberi életben szükségesekeknek tartja.

A monarchianusok másik pártja az Atyát a Krisztusban emberré lettnék állította. E vélelem mint patripassianismus kárboztatott. Igaz is, hogy e vélelem szerint az Atya szenvedett, midőn a Jézus megfeszítettett. E vélelem vezethette Hegelt azon nézetre, hogy a Jézus halálát úgy tekintse, mint a Jézus Krisztusban végessé lett Istennek a végességből megszabadulását, és visszatérését a végetlenségbe (Phil. der Rel. II., 246, 249, 251, 253. lap). Mert ha mondja is Hegel, hogy egy lutheri énekben ez van: az Isten meghalt; de valósággal ez egyik orthodox egyháznak sem dogmája. Ez a vélelem nem csak azért helytelen mivel patripassianismus, hanem azért is, mivel az Istent végessé teszi, és a keresztyénség Atya, Fiu és szent Lélek dogmájának pantheista színezetet ad. De ez talán nem baj, talán épen ez vezet a szent Háromság dogmájának felfogására és megértésére. Értsük meg egymást.

A pantheismus legrégebb alakzata a hylosoismus, az anyagnak öröktől fogva valónak tartása, és a világnak ebből előálltnak gondolása. A mai materialismus ide tért vissza. Később azon gondolattal cseréltetett ez fel, hogy az Isten az anyagban maradandó örök, okos, a mindent átható és összhangzóan összetartó világtörvény (stoicismus). E gondolatban az Isten egysége benrejlik.

A keresztyén világban Spinoza az Istent a gondolkodás, és terjeszkedés két momentumából álló világgállagnak mondotta, mely a mindenben benlevő, mindent magában tartó ok, és a melynek hatása nem rajta kívül van, hanem önkinyilatkoztatás (manifestatio). Az indus philosophiában is az egyik pártnak az a nézete, hogy nincsen egyéb mint az örök substantia, mely a természetet szülte, s ez magát a maga erejéből tartja fenn; míg a másik nézet szerint csak egy lét, a legfőbb lélek létezik, minden egyéb csalódás (Stirm Apol. des Christenthums). Fichte az Istent nem személynek gondolta, mivel ez szerinte anthropologismus, hanem az események rendének, egy érzék feletti világrend élete, és elvének, kiről nem lehet mondani, hogy substantia, vagy lét, vagy valami, hanem azt, hogy cselekvés. — Schelling az Istent egy ősnak gondolta, a ki vágyat

érezett magában szülni egy világot, s magát a világ természeti és szellemi életére különítette.

Hegel ezek vállaira áll, és azon szándékkal, hogy a keresztyénség hittételeit philosophiailag igazolja, az Istennek e fogalmát adja: „az Isten ez, mint élő szellem magát magától megkülönbözteti, mássá teszi, és ezen másban magával azonos marad (Rel. phil. II., 230. lap); az abszolút szellem ideája a természeti és szellemi világ minden gazdagságát magában foglalja, egyedüli substantiája, és igazsága e gazdagságnak, és mindennek benne, mint az ő lényegének momentumában van csak igazsága (Vorl. über Rel. 201 lap).“ Ez Istenét Hegelszent Háromságnak tartja, és ezt mondja: „az első volt az idea egyszerű magáérti általánosságában, az itéletté, mássá létté magát föl nem tárt, az Atya; a második a különült, az idea a megjelenésben a Fiu, . . . az idea a külsőségben úgy, hogy a külső visszatérve (umgekehrt) lesz elsővé, tudott lesz, mint isteni idea, az isteni, és emberi azonsága (identitása); a harmadik ez a tudat, Isten mint szellem, és ezen szellem létező mint a község (Gemeinde: Rel. phil. II., 251 lap)“ Mivel Hegel észlelete nem egyéb, mint az Isten eszméjének dialektikai magyarázata, vagy mint Rosenkranz mondja: az Isten eszméjének felvilágosítása, és az Isten lételének bebizonyítása (Syst. der Wissensch §. 869, 870): Hegel istenfogalmával tisztában leszünk, ha észleletébe bepillantunk.

(Vége követk.)

K i s s J á n o s,
hittanár.

A magyarországi reformált egyház főtanodáinak évi értesítvényei.

(Folytatás.)

III. G y m n a s i u m o k.

A reformált egyház főtanodái, a jogi és hittani intézetek kivül, a gymnasiumokat is magukban foglalják. — Ezen gymnasiumok 6 vagy 8 osztályuak, mert Nagy-Enyeden és Pápán, a két felső osztály, bölcészeti tanfolyam vagy szak nevezet alatt, már a főtanodai vagy felsőbb oktatás körébe számítottak. — Különbén a tantárgyak ezen intézeteknél is úgy vannak beosztva, mint a 8 osztályu gymnasium célja azt követeli; tehát csak elnevezésben, fegyelem gyakorlásában, a mennyiben Pápán és Nagy-Enyeden már a 7-ik és 8-ik osztály növendékei is a felsőbb tanulók közé soroztatnak, van különbség; a lényegben nincs eltérés. — A főtanodák mellett fennálló gymnasiumokon kivül, 8 osztályu reformált felekezeti jellegű gymnasium van még: Hódmező-Vásárhelyen, Kis-Kunhalason, Miskólcson, Nagy-Kőrösön, Kolozsváron, Maros-Vásárhelyen, Székely-Udvarhelyen és Zilahon. Megjegyzendő, hogy hazánkban még zavar és bizonytalanság van a felett, a főtanoda vagy főiskola elnevezés alatt minő

tanintézetet kelljen érteni? az erdélyi testvérek például az olyan intézetet, melyben a gymnasium 7-ik és 8. osztálya is föl van állítva, már a főtanodák közé sorozzák; holott a főtanoda vagy főiskola czimezés csak oly intézetet illet meg, melyben jogi vagy hittanszaki tanfolyam is van nyitva.

Rövid ismertetésben, amennyiben a magyarországi ref. egyház főtanodáinak évi értesítvényeit vettem fel, csak a főtanodákkal kapcsolatosan fennálló gymnasiumokról kívánok szólni.

A) Tanulók létszáma:

Gymnasium neve	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII.	összesen	ref. vallásu
	osztályban									
Budapestiben	73	39	39	46	29	30	46	31	333	152
Debreczeniben	117	111	73	56	71	65	109	72	674	525
N.-enyediben*)	104	57	45	48	38	18	27	17	354	291
Kecskemétib.	31	21	19	20	23	27	22	38	211	144
Pápaiban	22	43	21	27	36	51	47	46	287	165
S.-Patakiban	106	64	74	70	52	35	48	34	483	479
M.-Szigeten	40	26	23	35	42	41	46	67	320	130

B) Heti óraszám az egyes osztályokban.

Gymnasium neve	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII.	Összesen
	osztályokban								
Budapestiben	21	26	26	29	30	28	29	28	217
Debreczeniben	29	30	30	30	31	29	30	30	239
Nagy-Enyediben	29	27	32	34	31	30	26	26	235
Kecskemétiben	27	25	28	30	31	28	31	31	231
Pápaiban	29	30	31	28	28	28	28	29	231
Sáros-Patakiban	31	31	30	28	25	25	25	24	219

A m.-szigeti gymnasiumra nézve nincsenek adataim.

C) Tanárok száma, kik között a tanórák felvannak osztva.

A budapesti főgymnasiumban működik 11 rendes, 3 melléktanár; a rendes tanárok óraszámja 18—22-ig váltakozik; kivévn a bölcsészettanárét, a ki 6 órával van elfoglalva.

A debreczeniben: 15 rendes, 4 melléktanár; a rendes tanárok 6—19 órával vannak elfoglalva.

A nagy-enyediben működik: 8 rendes, 2 segédtanár; 2 szaktanító, 8 osztálytanító és 6 énektanító; a rendes tanárok a gymnasiumban el voltak foglalva 2—18 óráig hetenkint.

*) Parallel osztály van fölállítva.

A kecskeméti gymnasiumban: 11 rendes, 7 melléktanár működött; a rendes tanárok óraszámja 16—21-ig váltakozott.

A pápai 6 osztályu gymnasiumban és 2 évi bölcsészeti folyamban, 11 rendes, 1 ideiglenes, 1 segéd és 3 melléktanár működött; a rendes tanárookra nézve az óraszám 4—24-ig váltakozott.

A sáros-pataki főgymnasiumban pedig 11 rendes, 3 melléktanár tanított. A rendes tanárok 12—20 óráig voltak hetenkint elfoglalva.

A m.-szigeti főgymnasiumban 10 rendes, 1 helyettes és 6 melléktanár tanított.

D) Tantárgyak s azokra hetenkint fordított órák kimutatása egész éven át.

Tantárgyak	Budapesti	Debreczeni	N.-enyedi	Kecskeméti	Pápai	S.-pataki
	fő gymnasiumban					
Vallás	16	16	13	16	16	13
Magyar nyelv	18	25	18	18	22	19
Latin nyelv	40	46	39	40	43 1/2	46
Görög nyelv	16	19	16	16	18	18
Német nyelv	19	17	21	18	16	18
Francia nyelv	3	angol nyelvvel 11		2		2
Történel. és földr.	30	30	24	30	28	20
Mathesis	24	27	23	25	25	23
Természetrájk	13	9	11	12	14	8
Természettan	11	12	10	14	14	12
Vegytan		4	4		2	
Élettan		2				
Embertan					1 1/2	
Föld és őslénytan		2			1 1/2	2
Bölcsészeti előtan	6	3	4	6	4	3
Szépírás			8			
Rajz	21	16	12	16	22	38
Ének			12			
Gyorsírás		2		2		
Testgyakorlat		9	12	16		6

A német nyelv a budapesti és nagy-enyedi gymnasiumokban a 2-ik; a többi tanintézeteknél a 3-ik osztályban kezdetik taníttatni s tart az egész gymnasiumon keresztül; a nagy-enyedi tanrend szerint a 7-ik és 8-ik osztályban már nem adatik elő, a mi nem lehet előnyére az általános képzettségnek. Vajha még a felsőbb tanfolyamon keresztül is foglalkozhatnának növendékeink e nyelvvel.

A görög nyelv minden gymnasiumunknál az 5-ik osztályban kezdetik meg.

A franczia nyelv a budapesti, kecskeméti gymnasiumokban mint kötelezett tantárgy; a sáros-patakiban az önként vállalkozók részére adatik elő; a debreczeniben az angol nyelvvel együtt tanított az önként vállalkozóknak, de részletesebb kimutatás róla nem tétetik.

A vallás, kivéven két gymnasiumban, mindenik osztályban het. 2 órán tárgyalatott. A nagy-enyedi főgymnasiumban a 6 alsó osztályban szinte 2—2 órán tanított, de már a 7. és 8. osztálybeliek együtt, csak egy órány nyertek e fontos tananyagból oktatást. A sáros-patakiban az algynasiumban két-két; az 5. 6. és 7-ik osztályban egy-egy, a 8-ikban ismét két órán tanított az; egyedül itt van rendszeres vallástanár; épen annyival feltünőbb, hogy ennyire megrövidítették az órákban ezen tantárgy. A kecskeméti és budapesti gymnasiumokban, két tanár kezei közé van letéve a vallástanítás; a többi tanintézetnél többen és elég számosan foglalkoznak ennek tanításával, a mi aligha van előnyére a vallásos képzésnek és nevelésnek.

(Folyt. köv.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Mennyei lépcső.

Egyházi beszédek. Irta Dr. Kohlbrügge Frigyes Hermann, a németalföldi ref. gyülekezet néhai lelkésze Elberfelden. Fordította Rácz Károly, a nemes-gyórkói ref. gyülekezet predikátora. Kiadta Dr. Böhl Eduárd, ref. hittanár a bécsi cs. k. ev. theol. intézetben. III. Füzet. Ára 1 frt 20 kr. o. é. Sáros-Patak, nyomtatta Steinfeld Béla, a ref. főiskola betüivel. 1876.

A két áldott testvérhez e füzet által a harmadik született és reménylünk, hogy ennek megismertetése által mindazon hitrokonoknak kedves adományt nyujtandunk, kik még azon alapkövön állanak, mely nélkül nincs valódi üdv s béke sem a jelen, sem a jövő életben.

Tíz egyházi beszédet közöl e füzet a boldogult, hittől ihletett, érdemdu hitazonoktól, ki párját ritkította.

Az I. beszédnek tárgya, Mát. 22, 23—33 alapján, a test felvétele a s felel a következőkre: 1) hogy lelkünk halhatatlan, s miként és hol lesz akkor, midőn test és lélek egymástól megváltak? 2) minő állapotban van a hívők lelke, azután, ha elvált, és minő állapotban annak lelke, a ki megtéretlenül ment oda? 3) Van tehát a testnek feltámadása. 4) Ismét ugyanazon testtel birunk, melyben itt járunk-kelünk. 5) Miként és mikor fog lenni ez a feltámadás? 6) Mi végre, mi célra ébresztünk fel? — Hiterős, a fogékony, el nem fogult olvasóra jótékonyan s megnyugtatólag ható, de másrészt intó bizonyágtétel ez, melynek talapzata a feltámadott élő Krisztus s az örök személyes Isten mindenható ereje, valamint az írásban adott ígérete; hatalmas trombitaszó ez főleg a mi időnkben, az aranyborjunak s husnak temjenezők, az egeket ostromló titánok, az érzéketlen istentagadók és a szívet mélyen sebző hullaegetők korában.

A II. beszéd Róm. 5. 9. versét használja e kérdés kifejezésére: Miként s a b ad ulunk meg Isten haragja a ló l? s ezen pontokkal foglalkozik: 1) Isten az ő törvénye szerint nem tehet velünk másként, mint hogy reánk haragudják és e harag okvetlen reánk is nehezül. 2) Isten az ő

törvénye szerint, nem akar mást, mint hogy e harag ellen megtartassunk. 3) Isten az ő törvénye szerint rendelt valakit a Krisztust, hogy általa a harag ellen megtartassunk. 4) A törvény felesleges ok azon tul, hogy mi a harag ellen megtartassunk; mert az a ellen megtartásra, az ő törvénye szerint a törvénnyel egyezőkké tétetünk a Krisztus vére által.

A III. beszédnek vezérigéje Róm. 6, 2. s tartalma: A bűnnek meghalása Krisztusban élet föltétele.

A IV. beszéd, Róm. 6, 6. szerint: Az ó ember megfeszítettetéséről szól, a következő kérdésekre felelvén: 1) Mi az ó emberről apostoli felfogás? 2) Miként képzeljük mi magunknak az ó embert? 3) Micsoda jelentősége van annak, hogy a mi ó emberünk Krisztussal együtt megfeszített? 4) Vajjon megegyezik-e ezen igazság a tapasztalattal?

Ennek folytatását s bevezését találjuk az V. beszédben, Róm. 6, 6. alapján, mely az ó ember megfeszítettetésének céljáról szól s ezen igazságokat taglalja: 1) Annak célja van, hogy a mi ó emberünk vele (Krisztussal t. i.) megfeszített. 2) Hogy az a bűn testére való tekintetből történt. 3) Ennek a testnek meg kellett semmisülnie. 4) Ez utóbbinak ismét célja volt, ugymint: hogy ezután ne szolgáljunk mi a bűnnek, és épen ez mutatja azt, miben áll a bűn testének megsemmisülése.

A VI. beszéd Róm. 6, 15. segítségével „a törvény és kegyelem uralmát”; a VII. Róm. 8, 28-ét alkalmazván, „az Isten szeretők drágalátos tapaszalásait”; a VIII. beszéd pedig, melynek szövege Róm. 9, 18. „az Isten elővégzeti teljhatalmát jellemzi.

A II—VIII. beszéd minden tételén átvonul mint veres fonal a legeleveníbb s legvilágosabb evangy. tanubizonyosság a bűnről, öngazulás lehetetlenségéről, a Krisztus által véghezvitt megváltásról s az isteni kegyelem általi megigazulásról és boldogulásról, mely legfontosabb ker. alaptanok leírásában Dr. Kohlbrügge kitünő mester, s erre vonatkozik leginkább a fordító előszavának azon pontja, melyben Kohlbrügge önvallomása idéztetik: „Ebben halok meg és mind abból, a miről bizonyágot tettem, egy tételt s egy jótát sem vonok vissza. Tudom, hogy az Istennek ígéje az, tiszta aranyban és ezüstben, mert ezt nem az ujomból szoptam, hanem a szenvedés legmélyebb érzetéből közlöttem azt.”

Továbbá kivált a szívhez szól a IX. beszéd, áldozócsütörtökön, Luk. 24, 50—51. alapján, e tárggyal: A mennye bemenő Jézus áldása, mely a) végképen elvesz rólunk minden átkot és b) isteni óltalom minden szükségszenvedés ellen. „Azoknak pedig van részük ezen áldásban, kik tépelődnek magokban az ur áldásáért, azoknak, a kiket az atya neki adott és a kiket ő azért szeretett is, és mennybemenetele előtt megáldott. Ezek tehát teljességgel ne kételkedjenek abban, hogy őket az Ur megáldotta, mivelhogy az Ur az ő tanítványait megáldá. Mert midőn a tanítványok az Ur előtt valának, mi is, a kik övéi vagyunk, ő előtte voltunk; az ő szíve is, mely oly örömezt áld, szüntelen örömezt áldó szív maradt.”

A X. beszéd végre, mely legutolsó beszéde Dr. Kohlbrüggének halála előtt, azon benyomást teszi az olvasóra, melylyel egy végbucszó birni szokott; de másrészt lélekemelő s vigasztaló látvány, hogy az elváló annak szárnya alá rejté el el magát, ki az eget s földet teremtette s kibén nincs változás

örökké, ki azt mondta, hogy az övét senki sem ragadhatja el kezéből. E beszéd t. i. a 28. zsolt. 6-9. versében foglalt ígék segítségével az erős hitet s reményt Istenben állítja szemünk elé. E hitnek talpköve az, hogy az Ur az ő népének erőssége minden gyengeségben és paizsa minden veszélyben s kísértetben. „De a szegény sziv az Istenhez kívánczik, életének Istenéhez. A szegény szivnek birnia kell Istenét, az ő Idvezítőjét, az ő segítőjét. Azt idelent meg nem találhatja. Sokat tapasztaltam, de törnöm kell előre, az örökkévalóságba. Azon tapasztalatok, melyeket tettem, egy szempillantnyira sem adnak semmi alapot. Az ígéretek eljöttek, azok beteljesedtek, de azok hátam megett vannak és nekem törnöm kell előre az örökkévalóságba. Akkor az én szivem semmi mást nem tud többé, mint Istent, a kinek orczája előtt egykor meg fogok jelenni, — a kiben bizok és reményelek! — „Ő el fog jöni, ez az én szivemnek reménysége és rajtam segítve van!”

A függelékben 1) lelkészi beigtató beszéd foglaltatik Osváth Imre a nagy-szalontai egyházmegye esperestjétől, mely adja a) a lelkészi működés nehézségeinek s a lelkész életirányának ismertetését és b) szól az egyháztagnak lelkipásztoruk iványában teljesítendő kötelességeikről.

2) A fordító husvétii beszéde nyújtatik. Ebben 1. Kór. 15, 12. vezérigéje szerint a feltámadás tagadásának okai adatnak elő, melyek a szerző szerint a következők u. m.: a feltámadás nem áll anyagiságban, és sokakra nézve visszariasztó.

Jól tudjuk, hogy ezen könyv nem azon tanok szerint van írva, melyek után most e világ fiainak fülei viszketnek, mert ezek nem keresnek tápláló ételt, de nyulnak a regények vagy hamis prófétáktól szerkesztett s hitet felforgató tudományi művek mérge után, vagy a kérészt élű merőben politikai iratokat és a szokszor nyomorult és nyereségvágyászult nap irodalmat szeretik. Mégis azt mondják e III. füzetre: „Libelli duplex dos est!” Ezért ugyanis a) Bóhtbevezetés alapján bátran ajánljuk ezen egyházi beszédek mindenkinék, kiből egy szikrája van még az evangy. keresztyénségnek, bizonyára erősíteni fogja őt a hitben s minden ker. erényben! b) Rácbevezetés szerint pedig különösen ajánljuk e kitünő beszédek minden istenésznek s lelkésznek tanuló mányozás végett. Igaz, hogy delusi uszót követelnek, tanulmányozást a szó teljes értelmében, mert nem könnyű modorban írva; de a ki nem riad vissza a munkától, az ezekben ő és új dolgokat fog találni, előhozva az örökkévaló isteni kincsekből, valódi evangy. gyöngyöket, szellemi tápot, mely az örök életet szüli.

L. T.

B E L F Ö L D.

A seminarium tartásának módozata N.-Enyeden.

E becses lap folyó évi 41. számában tett nyilatkozat szerint, theologiai seminariumunk mivolta felől, mult évi értesítőnk alapján, kellő felvilágosítás nem nyújtatván, — minthogy az a módozatokról nem is szól, egész készséggel szolgálók a szükséges felvilágosítással.

Seminariumunk tartásának módozata, már régi időtől fogva, a következő: tanév elején az illető tanár a IV. és III. éviéknél, vagy hogy a volt rendszerek idejére is találjon: azok-

nak, kik már a homiletikát hallgatták, különböző textusokat, részint tárgyakat, melyeknek megfelelő alap-textust kell keresni, ad ki, kidolgozás végett. A második, legfennebb a harmadik hét végével az első — nálunk az érdemsorozatot szükségessé teszi a sok kegylet, és legatio — kidolgozott beszédét benyújtja a seminariumot vezető tanárnak, ki azt átolvassván, reflexióját magának följegyezvén — bírálat végett átadja valamelyik theologusnak — pénteken délután 3 órakor mind a 4 osztály a főtanodai nagy terembe gyűl össze, hol rendes isteni tisztelet tartatik.

A képezdetagok közül a jártasabb orgonál, a gyülekezet énekekkel kíséri, — néha 4 hangú műéneklés is van — az illető rendszeren könyörög, elmondja beszédét; az alak és rend egészen vasárnapi isteni tiszteletünk alakja és rendje. Beszéd végeztével, a tanár megteszi megjegyzéseit az előadásra nézve — azután a bíráló olvassa fel bírálatát — kisebb-nagyobb polemia fejlődik ki a bíráló — bírálók — mindenki hozzászólhat — és szerző predikátor között, pro et contra. Végre az illető tanár is véleményes ítéletével hozzájárul s a seminariumot bezárja.

Minden pénteken ez történik szorgidő tartama alatt. Az I. és II. éviéknél szavallati seminariumot tartanak szintén az illető tanár vezetése alatt, ki év elején pár órán át mindig előterjeszti a hangsúlytan, arczjáték, — mimica — és gesticulatio nevezetesebb, s ép az egyházi szónokra nézve szükségesebb szabályait. — Ez theolog. seminariumunk tartásának módja és menetrendje. Örömmel kívánom szolgálni a felvilágosítással. Valeat quantum valeré potest!*)

Nagy-Enyed, 1876. okt. 28.

Garda József,
theolog. tanár.

Levél Szatmárból.

(Támadás Debreczen ellen.)

A „Szatmár“ hetilap f. évi októb. 28-iki számában Bartha Mór sályii ref. lelkész s egyházmegyei képviselő tollából egy cikk jelent meg „a szatmári ref. gymnasium érdekében“ felirattal, mely cikkben egyházkerületünk területi egysége, integritása fenyegetőleg van megtámadva. Miután a nevezett hirlapot a lelkésztársak közül csak kevesen ismerhetik, jónak látjuk abból szó szerint idézni Bartha M. következő szavait:

„Mondassék ki, hogy a szatmári báró, — beregi, ugo csai, s felső szabolcsi — ez utolsó maholnap két — egyházmegyék a fő gymnasium má kiegészített szatmárnémeti ref. iskolát felekezeti fő gymnasiumoknak tekintik addig is, míg azon idő eljön, hova a debreczeni jelek mutatnak, mely nincs — nem lehet messze, hogy a tiszántuli egyházkerület feloszlásával a mondott egyházmegyékből s meglehet a Szilágyiság csatlakozásával is egy felső tiszai egyházkerület alakul, mely theologiai intézetét is itt, mint legközpontibb helyen állítja fel s hol annak életrevaló magvát már elvetette.“

„Igen!... mert Debreczenben nem utálják ugyan a mi filléereinket, sőt rólunk nélkülünk kiharancsolják zsebünkből azokat, de hogy méltányos indítványainkat, szükség esetében

*) Köszönet e tájékoztatásért! Kívánatos volna tudni nyilván: a gyakorlati szónoklat tekintetében mily eljárás divik más hasonló rangú főtanodáinkban.
Szerk.

tiltakozásunkat valaha tekintetbe vegyék — általában az autonomia természetével egyezőleg egyenlő mértékkel adnának s vennének, s belőle is legyen az méltányosan intéző s nem csak külre brillírt defenziva: abból sohasem lesz semmi. — A mit Debreczenben végeznek, Pusztá-Daróczon nem változtathatják meg, vagy más szókkal a népes vagy tekintélyes egyházak az „apró-cseprőkkel“ nem fogják megosztani soha is hatalmaskodásukat; sőt a nemes és méltányos felszólalás mellett nemtelen — méltánytalanul k i k a p U g o c s a e s p e r e s e stb. stb. Ám legjobb erőinket odaadtuk már Debreczennek s magunknak misem maradt, melylyel oda képeznők magunkat, hogy vele a versenyt kiálljuk; de megmaradt a szegénység szívóssága, kitartása, mely végtére is sikert biztosít. A tisztántuli egységes egyházkerület „érett gyümölcs, le kell hullania,“ s nyomán új, üde — a merev orthodoxia mohától ment egyházkerületeknek feltámadniok, melyek 100 mérföld átmérőjű terület helyett kisebb térre szorítkoznak ugyan, de egyenlőbb gondolkozású s törekvésű elemekből állítva ne hordják többé és pedig szándékosan fejlesztve magukban a meghasonlás, szakadás magvát.*

A helyett, hogy vitába bocsátkoznánk czikkezővel, egyszerűen csak annyit vagyunk bátrak kérdezni egyházkerületünk kormányától: van-e szándéka már egyszer komolyan és határozottan fellépni azok ellen, kik a lelkipásztori esküt megtörve fennálló törvényeink és hitczikkeink ellen demonstrálnak? van-e szándéka meggátolni azoknak eljárását, kik az egyházon belül mindenáron visszavonást akarnak kelteni? Ime erélyes nemzeti kormányunk összeszedte az ország integritása ellen megindított actio szálait s egy határozott fellépéssel a csomót kettévágta. Hát a mi egyházkerületi kormányunk szabad tért enged amaz actiónak, mely területi integritásunk ellen tör? ... ha igen, akkor leteszszük mi is közkatonák a fegyvert, hadd széledjen a nyáj, hadd menjen a ki merre lát!*)

y x.

Kovács József (Eüdokia) utolsó napjai.**)

A gyászjelentés ismeretlen okból mondja keletkezettnek a gyászt, holott az orvos a bonczolásnál, az agyvelőben talált nagymérvű lerakódásokból, határozottan örültséget konstataált,

*) Egy derék ifju lelkipásztor küldte be e tudósítást s miután világot látott már több részletekkel az idézett cikk, adjuk mi is, hogy a dissidens és kifelé gravitáló elemnek, mely eddig lappangólag bénított, tendenciája ismerve legyen. — Itt nálunk nincs merev orthodoxia, hanem evangyéliomi hit- és egyházhűség; itt nincs hatalmaskodás, sőt kisebb rendű ügyek is előbb az egyházmagyékhez küldetnek le, s hogy a többség szerint ítélnék, ez minden törvényhozás természetes rendje; a kerület összeréje s akarata által fentartott közintézettel, hogy a rész nem versenyre van hivatva, ez is magától érthető. Nem a „debreczeni jelek“, hanem másunnan keletkezett egyleti jelek, melyek a positivumokat támadják meg, mutatnak oda, hogy egyházunk országszerte kétféle repesztéssel van fenyegetve. Egyébiránt az egyházkerületek új felosztása, az egyházalkotmány gyökeres megváltoztatása, a hitelvek revideálása stb. nem egyes egyén, s egyházmegye, hanem zsinat dolga leendő, az jogositott reá csak. A református egyház öröklő hitelveit, s a zsinat-presbyteri dicső rendszert mi fel nem adjuk sem az unitarismus felé kacsintató s ingadozó moderneskedésért, sem a szétszakgató independensismust, sőt még az új szabásu conventismust sem, mely utóbbi oligarchiára vezethet. Nem elszéledés, de tömörülés a hűség alapján a mi teendők.

Szerk.

**) Még mindig alatta állunk a gyászhatásnak, mit a szellemus Eüdokia szomorú vége okozott. E biztos kezekből vett tudósítás fellebbenti némileg a bus lepelt, s némi engesztelődés szállja meg a szívet, mert a reszkető önkéz nem öntudat által irányoztatott. Vigaszt kívánunk a békehonba távozottnak, vigaszt az itt maradt kedveseknek.

Szerk.

melyet a szakadatlan munka, az örökös mély gondolkodás — mint mondá — előre készített, s a rajcsi fürdőn léte alatti nagymérvű vasas-vizivás, előhozott.

Nem, az az ember, ki igazi hívő lélekkel birt, — a ki oly szép, keletkezése óta soha meg nem zavart, majdnem példátlan boldogságu családi életet élt, — ki nevében és négy szép reményű fiugyermekében annyi örömet talált, — kinek — bár nem felesleges terjedelmű pénzügye oly rendezett volt; a ki mint ember megyéjében, egyházmegyéjében, egyházkerületében oly köztiszteltetésben és becsültetésben részesült, fiatal kora daczára, egyháziaktól, mint világiaktól; a ki mint pap bálványozott volt gyülekezetében, oly szívesen kerestetett fel más gyülekezetbeliektől... az az ember nem dobhatta el öntudatosan az életet magától, annak öntudatlanul kelle attól megfosztania családját, a társadalmat s az egyházat!...

A Rohicsról, majd — miután onnét egyenesen Pápára ment — a kerületi gyülelésről hazajöve — ekkor épen nála voltam — arról panaszkodott, hogy a rohicsi sok járkálással, mi a kúrához tartozott, igen megerőltette magát. — Csak bádgyattanak, de betegnek nem látszék, midőn szept. 9-én távoztam Korpádról... De beteg, nagyon beteg volt. Baja ágyhoz szegezte, melyből időközönként csak a csurgói iskola ügye szólította ki, melynek szellemi és anyagi rendezettsége a legnagyobb mérvben szívében feküdt. Keveset tudott egyszerre dolgozni. Ugy tudom az evangyéliomi lap számára is dolgozott egy cikket. Templomban nem volt képes szolgálni. — Betegsége utolsó hetében aggasztólag tünt fel kedvesinek s látogatóinak, testben s lélekbeni fogyása, az, hogy a máskor mindig higgadtan, megfontolva s magvasan beszélő lelkész összefüggéstelen, tárgyhoz nem tartozó szavakat használt, s nem egyszer nem a kérdéshez illő feleletet adott... Négyyszer volt örülési rohama, az ötödikben a mindig ágya fejénél levő revolverrel föbe lötte magát...

Ezeket vessük össze azzal, hogy minden reggel és este nevével együtt buzgón imádkozott, honn levő legkisebb fiát ágya mellé véve, s sohasem maradt el azon naprészekben, sőt sokszor napközben is hangzott ajkáról a felhívás: „jőjj anyjuk, imádkozunk, hogy a jó Isten gyógyítson meg bajomból!“ S ima után: „bizzál a jó Istenben, megsegít!... S most kiki — mint embernek adatott — hozzon ítéletet az öngyilkosságról.

P. L.

K Ü L F Ö L D.

Összpresbyterián ügy. Blaikie ur jelentése.

Dr. Blaikie, ki, mint bőven jelezve volt e lapban, utazott az európai kontinensen s nálunk is volt, utjáról beadta jelentését az összpresbyterián zsinat bizottságának. Szívességéből, mielőtt a nyomtatott jelentés még itt Edinburgban közölve volna, már előttem fekszik az, talán nem lesz érdektelen valamit írni róla.

Előre bocsátván, hogy mi czélből küldetett ő a kontinensre, megjegyzi, hogy „a hol csak valami rokonszenv van az evangyéliomi igazság s élet iránt, a fogadtatás kitünően szíves volt, meleg helyeslést fejeztek ki a tárgy iránt s erős kívánságot együtt működni, amennyiben a körülmények megengedik.“

N é m e t o r s z á g b a n némi nehézséget okozott azon körülmény, hogy a nagy gyűlés a r e f o r m á l t egyházak gyűléseül van tervezve, mint a mely szó a l u t h e r á n n a l

ellenkezésben állana. Abban állapodtak meg, hogy a jövő gyűlésre nem küldenek képviselőket, de egyesek jöhetnek egyéni jellegükben. Berlinben bizottság alakult az ügy ápolására.

C s e h o r s z á g. Fölkeresték Kosterben a superintendens, ki mindenben hozzájárult az eszméhez; Cseh- és Morvaországban, ez utóbbi helyen külön superintendens van, a gyülekezetek száma nem megy egészen százra.

M a g y a r o r s z á g. A reformált egyház igen nagy, beölelvén 2000 gyülekezetet. A magyarok tartoznak különösen a ref. egyházhoz. Van 5 superintendens, de csak kettőt látogathattunk meg Pesten és Debreczenben. A többieknek irtunk. Pesten Török superintendens igen barátságosnak találtuk és mint ki óhajt eljönni az edinburgi gyűlésre. Neje angol nő. — Debreczenben igen erős a presbyterián érdekeltség. A kollégiumi tanárok s a nép általában a reformált egyházhoz tartoznak. A tanárok s lelkészek között vannak, kik nyelvünket osztrák börtönökben tanulták meg. Mi sem mulhatta felül Révész superintendens, a lelkészek s a debreczeni nép szívélyességét. Biztos, hogy küldenek kitűnő képviselőket s erősen reménylik, hogy más presbyterián egyházakkal való szövetség hasznukra lesz némileg zavaros körülményeik között. Balogh tanár szélesesen s kedvezően ismertté tette a mozgalmat egy lapban, melyet szerkeszt.

O l a s z o r s z á g. Ott voltak a valdensok zsinatán, a mozgalom már jól ismert volt azok között s kedvező fogadtatásban részesült. Egyedüli kifogás a reformált nevezet ellen volt, a valdens egyház sohasem lévén deformálva. Az „olaszországi szabad egyház“ jelenben nem kíván részt venni a szövetségben.

S c h w e i z. A genfi nemzeti egyház néhány kitűnő képviselője kijelenté, hogy miután az állam elvette az egyház hitvallását, nem küldhetnek formális képviselőket, de mint egyének óhajtanak eljönni. Lausanneból valószínűleg küldenek képviselőket, s Neuchâtelből is szándékoznak jönni. A német cantonokban sok nehézség lehet.

F r a n c z i a o r s z á g. Párisban ígéretet nyertek két kitűnő egyházi férfi részéről, hogy mindent megtesznek az ügy érdekében. Az egyetemes zsinaton indítványozni fogják követek küldését. Ha a zsinat nem jöhet össze, consistoriumok útján is történhetik kijelölés.

H o l l a n d i a. Ez országot nem látogathatták meg, de remélik, hogy a nemzeti egyház képviselve lesz s a különszakadt holland egyház is küld követeket. Nem mehettek el a spanyol protestánsok közé sem, de ott is jól ismerik a mozgalmat.

Hogy vajjon lutheránusok részt vehetnek-e a zsinaton, arra ők nem adhattak határozott feleletet, azt a zsinat dönti el, de mindenütt fölbátorították azokat, kik közülök rokonszenveznek e mozgalommal, hogy látogassák meg a zsinatot, jobban megismerkedendők azzal, s hogy a kérdés úgy is érelve legyen.

Legyen itt szabad megemlítenem, hogy Dr. Blaikie legnagyobb elragadtatással beszél a magyar szívélyességről, egyházunk iránt meleg rokonszenvet érez, mint a melynek valódi téritői hivatása van Kelet-Európában.

Edinburgh.

C s i k y L a j o s.

K Ü L Ö N F É L É K.

A B a l d á c s i - f é l e nagyszerű alapítványból hirszerint 3000 hold föld a kétségtelen biztos, a nemes adomány többi része a perfolymat hová dülésétől függ. Vajjon nem lett volna-e czélszerűbb a történelmileg fejlett egyház-egyetemek egyesei-

nek p. o. református egyházkerületek összegének, evangélikus egyház-egyetemnek stb. kijelölni a részökre elszánt illetéket — jövedelmileg, s kiszabni. A hitelvi és nemzetiségi eltérések (unitárius, erdélyi szász, s esetleg szláv irányzat) miatt nem fog-e valamikor a közösködésből hátrány, viszály vagy legalább bajoskodás keletkezni? Szabad aggódni is az öröm első feltűnésekor. A nagy erkölcsi és elvi testületeket, milyenek az egyházak, egyedül pénzzel egyesíteni nem elég s nem biztos. — Másfelől rég mondjuk mi is: itt az ideje nagyobb mérvű belmissiói egyet-alkotásra, körünkben p. o. az 5 ref. egyházkerület által és számára pusztuló egyházaink megmentésére, s lelkészeink sorsának javítására, anyagi helyzetének kedvezőleg korszinvalra emelésére s a közzvallásosság felelőztetésére, közös működést kezdeni!!

A „P e s t i N a p l ó“ f. é. okt. 24-iki esti számában olvasható, hogy Pesten az unitárius cultuson a református ifjúság énekkara működött. Ki tette az unitarismus ministránsává a református ifjúságot?

T u r g o n y i L a j o s (talán a volt m.-turi lelkész) elragadtatva írja le a pesti unitárius cultust az Egyh. s iskolai Lapban, mintha csak ott hirdetnék „az elévülhetlen örök igazságok ígét“, hol Jézust csak „nagy embernek“ vázolják, s a szentháromságot elég bátrak nem hinni. A prot. egyet elvtelenítő hatása látszik immár Pesten, hol a f e l e k e z e t i s é g e t elmosni terelők rajonganak „unitárius f e l e k e z e t i t e m p l o m“ építéseért. Ez építés nem a református egyház dolga: vigyázzon magára, nehogy maga alatt vágja a fát. A hódító helyett hódítottá válhatik.

A b i h a r i e g y h á z m e g y é b e n újabb lelkészválasztások történtek: H. K. Ujlakon okt. 1. megválasztott t. Bugyi Mihály n.-károlyi s. lelkész és tanár; Pósalakán okt. 22-én t. Bujdosó Lajos eddig nyüvedi lelkész.

H a n v a. Okt. 22-én tartott lelkészválasztásnál a hanvai egyházközség Kun Bertalan püspök urat választá meg papjául.

(P. E. I. L.)

B r o w n i n g G y ö r g y angol tudós, az angol királyi történelmi társulat s az izlandi irodalmi társulat tagja, költő és irodalmár Debreczenbe érkezett nov. 3-án s itt néhány napig időzött. A főiskola iránt érdeklődését kitüntette, a részletek felől is tudakozódott. Főleg népismei tanulmány végett időzött Izlandban, a skandináv országokban; s Londonban jól fogadott többrendbeli felolvasásokat tartott az év elején. Hazánkat is befoglalta tanulmányai körébe s honunkban tovább szándékozik egy évnél időzni. Benne hazánk egyik barátját üdvözölhetjük.

Ö t v e n é v u t á n f. é. nov. 1. jöttek össze 21-en azon már ösz férfiak, köztük több lelkész is, kik 1876. novemb. 1. irták volt be magukat a debreczeni kollégium tanulói közül, az akkori 131-ből csak 28 van már életben. Varga Lajos főtanodai pénztárnok hivta volt össze hirlapilag a nevezetes találkozásra az egykori ifjúságot, melyet most K. Tóth Mihály találó kifejezése szerint a patres conscripti nevezet illet meg. A nagy templomban jelentek meg reggel részt vevén az istenitiszteleten. A napot a legédesb visszaemlékezéseknek szentelték s a társas ebédén ft. Révész Bálint ur is jelen volt s megható bucsúbeszéddel áldotta meg a széttávozókat.

Megjelent „Egyetemes egyháztörténelem“ prot. gymnasiumi használatra írta Márk Pál a debreczeni ref. főiskolában gym. tanár, III. javított kiadás, Debreczen, kiadja Telegdi K. Lajos, 1876. Ára 1 frt. 8r. 212 lap. Benne van a magyar prot.

egyház történelme is a 40—53. §-ig, mi szinte becses rész. Köz-elismerésben részesült jeles tankönyv!

(Halálóások.) Tomka János zuványi ág. hitv. lelkész és mosonyi esperes (1865 óta nyugalomba lépett) élte 76-ik évében elhunyt f. é. okt. 17-én. — Szabó Sándor magyar-bakony-szentkirályi ref. lelkész okt. 14-én 73 éves korában jobb létre szenderült. Béke poraikra! (P. E. h. L.)

Irodalmi tudósítás. „Van szerencsém a t. közönségnek tisztelettel jelteni, hogy az Apokrifus könyvek már sajtó alatt vannak. Előfizetéseket még e hó végeig örömet és köszönettel fogadok el. A könyv előfizetési ára 1 frt. Pozsony, nov. 5-én. 1876. Ká m o r y S á m u e l.”

Hamburg. Egy „evangyéliomi congressus“ alapított itt, tagjainak száma 900-ra nőtt már, célja: ellensúlyozni a német néptanítók néhány congressusában mutatkozott néha botrányos nyilatkozatokat minden vallás, főleg a ker. vallás ellen. — A keresztyénséget nem tisztelő néptanítók több kárt tesznek az emberiségnek mint hasznót.

Belgrádban az akadémia kórházzá alakított át s a szerencsétlen sebesültek lelki emelésére az angol biblia-társaság engedélyt nyert a beteg szobákba beküldhetni biblia árusait. Az első látogatáskor 42 rész-biblia ajándékozott el, és 7 ujszövetség adatott el. „Egy ifjú magyar — írja a tudósító — kinek czombját golyó sodorta, kiváló örömmel vásárolt egy

ujszövetséget s aztán kívánt venni egy héber bibliát is, mondván, hogy ő zsidó!“ Az Asylumban, mely szinte kórházzá alakított, 12 rész-biblia ingyen osztott szét, 2 ujszövetség pedig vásároltatott. — Aug. 13-ig a bécsi raktárból 8000 rész-biblia szerb nyelven küldetett le Szerbiába. Dr. Laseron és Lichtenberg buzgón működnek a szerencsétlenek közt. (B. S. M. R.)

Békés. Korább beküldetett a békési h. h. VI. osztályu reálgymnasium Értesítője az 1875. évről, közli Bihari István igazgató. 4r. 19 l. Terjedelmes zárünnepélyi jeles beszéd nyitja meg az igazgatótól, mely a tanév történetét vázolja. Tanárok száma 5, segédtanároké 3. Beirt tanulók száma 144, fele békési születésű. Vallás szerinti kimutatás nincs. Könyvtárállomány 349. Két tanár tartott székfoglaló beszédet Ozsváth Ferencz és Rózsa Sándor.

Imaterem. folyó évi okt. 29-én predikált Faragó Bálint végzett hithallgató s jelenleg a gymnasium első párhuzamos osztályának köztanítója Hoseas 4, 6. felett, fejtegetvén a tudományok hatását az államban és egyházban. Az önkészítette beszéd elég sikerült volta miatt kielégítette a várakozást.

— I z e n e t. „Egy prot. papnak“. A szerkesztő előtt ismeretlen, s nevét is fel nem említő egyéntől sem cikket, sem bármi közleményt fel nem vehetünk. Könyv és idegen pénzkézeltésre közzeggel nem rendelkezünk. Szerk.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Megrendelhetők Kőnig R. lelkésznel Budapesten, váczi út 34. szám, postán utánvétellel bérmentve küldetnek meg.

BIBLIAI KÉZIKÖNYV

kalauzul a szentírás tanulmányozásához

készítette **Dr. Angus József** a „királyi ázsiai társaság“
(royal asiatic society) tagja.

Magyar fordításban, 46 ív, díszes, földabroszszal, vászonba kötve, ára 3 frt 80 kr.

H A J N A L P I R :

első vallásos oktatás kis gyermekek számára.

Magyar nyelvre fordította: **Dr. K. Á.** (Az eredeti 293,000 példányban kering). — Díszes, képekkel ellátott kiadás, vászonkötésben, nagy 8r. 91 lap, ára 70 kr.

N A P F E L K Ö L T E :

39 ó-testamentomi történet jó gyermekek számára.

Magyar nyelvre fordította **Dr. Kiss Áron.** — Díszes, képekkel ellátott kiadás, 8 r. 112 lap, ára 70 kr.

4—6